स्थानीय तहका असल अभ्यास र सिकाई सम्बन्धी अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम

नार्पा भूमी गाँउपालिकाको प्रस्तुती

मनाङ जिल्ला गण्डकी प्रदेश

(मिति: २०८१/०९/२२ देखी २४ गते सम्म)

(स्थान: पोखरा)

परिचय

•**भौगोलिक:** साविक दुईवटा गा.वि.स. नार र फू , क्षेत्रफल ८३७.५ वर्ग कि.मी, उत्तरमा चिनको तिब्बत क्षेत्र, दक्षिणमा चामे गाउँपालिका, पूर्वमा नासों गाउँपालिका र पश्चिममा मनाङ ङिस्याङ गाउँपालिका तथा मुस्ताङ जिल्ला, करिब ४२०० मि. उचाईमा रहेको नार बस्ति, ४०५० मि. उचाईमा रहेको फू बस्ति, चामे देखी २६ कि मी उत्तर दिशा, फु क्षेत्रलाई नेपालको भुभाग भित्र सन् १९५० पछि मात्र पहिचान गरिएको, **विशिष्ट भौगोलिक सक्षमता ।**

•**जनासंख्या:** जम्मा ३९६, नेपालको सबैभन्दा कम जनसंख्या भएको गाउँपालिका ।

•**आर्थिक:** उत्पादनः करु र आलु, पशुपालन: याक, चौंरी, भेडा च्यांग्रा , पर्यटन व्यवसाय, औषधीय गुण भएका बहुमुल्य जडिबुटीहरु यार्सागुम्बा, पाँचऔंले, निरमसी, पदमचाल, बन लसुन, जिम्मु, धुप।

•**शैक्षिक:** २ वटा आधारभुत विद्यालय, साक्षरता दर-पुरुष ७०.१%, महिला ४५.५% जम्मा ५६.२%

•**सामाजिक:** लामा जातिको बाहुल्यता भएको घले र गुरुङ जातिका मानिसहरुको समेत बसोबास रहेको । मुख्य भाषा लामा भएता पनि यहाँका बासिन्दाहरु आफूलाई नार्पा भाषी भन्न रुचाउने । अधिकांश मानिसहरु बुद्ध धर्मका अनुयायी रहेका ।

•**सांस्कृतिक:** ल्होसार, धञ्चाङ, घोडेजात्रा, छेन्चुङ र यार्तुङ पर्व मनाउने, खेति तथा घाँस काट्दा लामाद्वारा साइत हेर्ने, साइत हेरी लास काटेर गिद्धलाई खुवाउने ।

स्थानीय तहको समग्र अवस्थाको विवरण

सि.नं	विवरण	अवस्था
१	जनशक्ति व्यवस्थापन	क. जम्मा स्वीकृत दरवन्दी: ४९ पदपूर्तिः २४ रिक्तः २५ ख. कर्मचारी समायोजन पश्चात O & M सर्वेक्षण गरी प्रतिवेदन स्वीकृत नभएको।
२	प्रशासकीय भवन र पहुँच	क. प्रमुख प्रशासकीय भवनः भएको। ख. आफ्नै वडा कार्यालयः भएको वडा संख्या ४ नभएको वडा संख्या १ ग. वडा केन्द्रसम्म सडक पुगेको वडाको संख्या ० नपुगेको वडा संख्या ०
३	कानून निर्माणको अवस्था	क. ऐनको संख्याः१९ ख. नियमावलीको संख्याः ६ ग. कार्यविधि/मापदण्ड/निर्देशिकाको संख्याः ३१
४	विभिन्न योजना तथा दस्तावेज निर्माणको अवस्था	क. आवधिक योजनाः बनेको (बनेको भएः प्रथम) ख. वार्षिक बजेटसँगै तोकिएको ढाँचा अनुरुप मध्यमकालिन खर्च संरचनाः बनेको ग. स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरणः बनेको (२०७५ मा बनेको अपडेट नभएको) घ. भूउपयोग योजनाः नबनेको। ङ. स्थानीय भवन निर्माण मापदण्डः नबनेको। च. राजस्व सुधार कार्ययोजनाः नबनेको। छ. आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीः बनेको।

स्थानीय तहको समग्र अवस्थाको विवरण

सि.नं	विवरण	अवस्था
५	स्थानीय तहको मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीको प्रयोग	क. स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कनको प्राप्ताङ्क ५८.५ (गुणस्तर परीक्षण पश्चात) ख. स्थानीय तहको वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कनको प्राप्ताङ्क ५८ ग. मन्त्रालयले तयार गरेको स्थानीय तहको प्रगति अनुगमन प्रणालीमा विवरण प्रविष्टीः भएको
७	न्यायिक समिति सम्वन्धी	क. दर्ता भएका उजुरी/गुनासो संख्याः ० ख. कारवाही वा फछर्यौट भएका उजुरी संख्याः ० ग. कारवाही वा फछर्यौट भएका मध्ये पुनरावेदनमा गएका संख्याः ०
८	वेरुजु सम्वन्धी	क. आ.व. २०८०/८१ सम्मको कायम कुल वेरुजु रकम (रु. हजारमा) रु ५६५६५ ख. आ.व. २०८०/८१ मा फछर्यौट भएको वेरुजु रकम (रु. हजारमा) .... (फछर्यौट प्रतिशतः .....) ग. आ.व. २०८१/८२ मा फछर्यौट गर्नुपर्ने कुल वेरुजु रकम (रु. हजारमा) रु ५६५६५
९	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	क. दमकल सेवाको उपलब्धताः नभएको ख. फोहोर प्रशोधन केन्द्रः नभएको ग. स्यानीटरी ल्याण्डफिल साईटः नभएको

स्थानीय तहको समग्र अवस्थाको विवरण

सि.नं	विवरण	अवस्था
१०	सेवा प्रवाह, पारदर्शिता र जवाफदेहिता	क. अनलाईन मार्फत प्रदान गरिएको सेवाको संख्याः २ (डिजीटल गभर्नेन्स फ्रेमवर्कले तोकेका मध्ये) ख. नागरिक वडापत्रः भएको ग. सूचना अधिकारीः तोकेको घ. गुनासो व्यवस्थापन, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण र सामाजिक परीक्षणको लागि कानूनी व्यवस्थाः भएको ङ. निगरानी निकाय तथा कार्यालयमा प्राप्त उजुरी/गुनासो संख्या ० फछर्यौट संख्याः ०
११	अभियानमूलक कार्यक्रम	क. वालमैत्री स्थानीय तह घोषणा भएको वडाको संख्याः ० ख. पोषणमैत्री स्थानीय तह घोषणा भएको वडाको संख्याः ० ग. वालश्रम मुक्त स्थानीय तह घोषणा भएको वडाको संख्याः ०

आर्थिक वर्ष (२०८०/८१) को खुद आम्दानी र खर्चको विवरण

रकम रु. हजारमा

स्रोतको किसिम		खुद प्राप्त भएको	खर्च	खर्च प्रतिशत
वित्तीय समानीकरण अनुदान	सङ्घ	६५१००	५०२६३.६१३	७७.२१
	प्रदेश	१९४१	६९७.२७९	३५.९
सशर्त अनुदान	सङ्घ	२०७२५	२०७२५	१००
	प्रदेश	०	०	०
समपुरक अनुदान	सङ्घ	०	०	०
	प्रदेश	२५१४.७१३	२५१४.७१३	१००
विशेष अनुदान	सङ्घ	६०२४.५१२	६०२४.५१२	१००
	प्रदेश	०	०	०
राजश्व वाँटफाटबाट प्राप्त		३७९९५	२६२४१.६३२	६९.०६
रोयल्टी		०	०	०
आन्तरिक स्रोत (स्थानीय तहको राजस्व अधिकार भित्रको मात्र)		१८९	०	०
ऋण		०	०	०
अन्य (अ.ल्या. भए खुलाउने)		९९९७८	१३४६३.९७८(आ.स्रो समेत)	१३.४७
जम्मा		२२२५९१	११९९३१	५६.८७

आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को मुख्य उपलब्धीहरु

सि. नं	सूचक	वेसलाईन (आ.व. २०७९/८० सम्मको अवस्था)	आ.व. २०८०/८१ को प्रगति	आ.व. २०८०/८१ को सम्मको अवस्था
१	स्थानीय तह भित्र निर्मित स्थानीय सडक (कालोपत्रे) कि.मी.			
२	स्थानीय तह भित्र निर्मित स्थानीय सडक (खण्डास्मित) कि.मी.			
३	स्थानीय तह भित्र निर्मित स्थानीय सडक (धुले) कि.मी.	५	१	६
४	स्थानीय सडक पुल निर्माण (संख्या)			
५	झोलुङ्गे पुल निर्माण (संख्या)	२	१	३
६	सिंचाई कुलो निर्माण (कि.मी.)	१	०	१
७	सिंचाई सुविधा पुगेको जमिनको क्षेत्रफल (हेक्टर)	१००	०	१००
८	स्थानीय तहमा दर्ता/सूचीकृत भएका उद्योग/फार्मको संख्या			
९	सामुदायिक विद्यालयको (माथिल्लो तहमा भर्ना हुन योग्य हुनेगरी) SEE उत्तिर्ण दर			
१०	आधारभूत तहको खानेपानी पुगेको घरधुरी प्रतिशत	८५	९५	९५
११	आधारभूत तहको सरसफाई पुगेको घरधुरी प्रतिशत	९०	९५	९५
१२	रोजगार सूचना केन्द्रमा सूचीकृत वेरोजगारको संख्या		४९	४९

विषयक्षेत्रगत विनियोजन र खर्चको अवस्था

रकम रु. हजारमा

सिनं	विषय क्षेत्र	वार्षिक विनियोजित बजेट	खर्च रकम	खर्च प्रतिशत	कैफियत
१	आर्थिक विकास	५८२५	२३७५	४०.७८	
२	सामाजिक विकास	३५८०७	१४१७५	३९.५९	
३	पूर्वाधार विकास	८९८५०	६०५३५	६७.३७	
४	वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	११४०	०	०	
५	सुशासन तथा संस्थागत क्षमता विकास	७८३०९	४२८४४	५४.७१	
	जम्मा	२१०९३१	११९९३१	५६.८५	

स्वीकृत योजना तथा कार्यक्रमको विवरण

बजेटको आधारमा:

क्र.सं.	बिबरण	आ.व. २०८०/८१ को योजना संख्या
१.	५० लाख भन्दा बढी बजेटको आयोजना	३
२.	२५+ देखि ५० लाखसम्मको आयोजना	५
३.	५+ देखि २५ लाखसम्मको योजना	३२
४.	५ लाखसम्म बजेटको आयोजना	८
	जम्मा	४८

कार्यान्वयन तह/क्षेत्रको आधारमा:

क्र.सं.	बिबरण	आ.व. २०८०/८१ को योजना संख्या
१.	गाउँ/नगरपालिका स्तरीय	८
२.	वडास्तरीय	३५
	जम्मा	४३

कार्यान्वयन तह/क्षेत्रको आधारमा: यसमा संघिय र प्रदेश अन्तर्गतको योजना समावेश नगरेको

योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन विधि:

क्र.सं.	बिबरण	आ.व. २०८०/८१ को योजना संख्या
१.	उपभोक्ता समिति मार्फत	४४
२.	निर्माण व्यवसायी मार्फत	३
३.	अन्य	१
	जम्मा	४८

आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा सम्पादित उल्लेखनिय कार्यहरु

- गण्डकी प्रदेशको एक मात्र सडक सञ्जालले नजोडिएको यस पालिकामा बाटोको ट्र्याक खोल्ने कार्यको लागि गा.पा.को आफ्नै श्रोत साधन (एक्साभेटर) सञ्चालनमा ल्याई ७ कि.मि. ट्र्याक खोल्ने काम सम्पन्न ।
- घुम्ती विद्यालय संचालन ।
- जनप्रतिनिधिहरुको व्यक्तित्व विकासको लागि स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्वन्धी कानुनी साक्षरता तथा नेपाली भाषा तालिम प्रदान ।
- समुदायमा लुकेर रहेका शंकास्पद क्षयरोगको विरामी खकारको नमूना लिएर स्क्रीनिङ गरेको । (Sample 60 all negative)
- गर्भवती महिला पोषण प्याकेज वितरण तथा नसर्ने रोगको परिक्षण (Sample 142, HIV1 positive).
- MTEF र आवधिक योजना निर्माण गरी बजेट तर्जुमा ।
- ३७३५ मि. इचाईमा मण्डला रगशाला निर्माण ।
- जिम्बु खेती प्रवर्द्धन तथा हिमाली चितुवा संरक्षण ।
- जग्गा एकिकरण तथा बस्ती विकास कार्यक्रम(हिमाली क्षेत्रमा Smart city Concept) ।

उल्लेखनिय कार्यहरु मध्ये अनुकरणीय कुनै एक अभ्यासको विस्तृतीकरण

- **विषयको शीर्षक :** घुम्ती विद्यालय संचालन
- **पूर्व अभ्यास तथा अनुभव:** मनाङ जिल्ला मै पहिलो अभ्यास
- **परिवर्तन गरिएको मूख्य पक्षहरु (Main Interventions for Change):**

  कारण- हिमाली क्षेत्रमा अत्याधिक चिसोको कारण मंशीर १५ देखी चैत्र १५ सम्म पठनपाठन बन्द गर्नु पर्ने बाध्यता।

  सहभागिता: जम्मा ११ जना विद्यार्थी सहभागी।

  कसरी: खुला दरभाउपत्रवाट गुणस्तरीय र मितव्ययी विद्यालय छनौट गरी विद्यालयसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गरी कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन नियमित विद्यालय अनुगमन।

- **नयाँ Intervention पछि लाभग्राहिले महसुस गरेको परिवर्तन:**
  - ✓ पठनपाठन निरन्तरता तथा अध्ययनमा उत्प्रेरणा।
  - ✓ नयाँ संस्कार र वातावरणको अनुभव।
  - ✓ अध्ययनको नयाँ शैली, अनुशासन तथा लगनशीलता बारे जानकार तथा सजग।
  - ✓ सम्बन्ध विस्तार तथा असल व्यवहार सिकाई।
  - ✓ स्थानीय सरकार प्रति विश्वास अभिवृद्धि।
  - ✓ सरकार र नागरिक बीच सुमधुर सम्बन्ध।

क्रमश.

- **मूख्य सिकाई र अन्य स्थानीय तहका लागि सुझाव:** बालवालिकाको पढ्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितताको लागि स्थानीय सरकार संवेदनशील बन्नुपर्छ।
- **भावी योजना:** स्थानीय सरकार र सामुदायिक विद्यालयको विश्वसनीयता अभिवृद्धि तथा विद्यालय भर्ना विद्यार्थी संख्या वृद्धि गर्न आवसीय सुविधा थप गर्ने।

स्थानीय तहले अनुभूत गरेका प्रमुख समस्या

- जिल्ला सदरमुकाम जोड्ने सडकको पहुँच नभएको, आवतजावत गर्न करिब २ दिनको पैदल समय लाग्ने,
- इन्टरनेट सेवा नभएको।
- गा.पा. केन्द्रमा मोबाईल तथा लेन्डलाईन फोन नेटवर्क नभएको।
- केन्द्रिय प्रशारण लाईन नपुगेकोले विद्युत आपूर्ति सहज नभएको।
- राजश्व संकलनमा ACAP को सर्वाधिकार।
- आकस्मिक रुपमा गम्भिर बिमारीलाई तत्काल उपचारका लागि अस्पताल लैजान निकै चुनौतिपूर्ण रहेको।

सङ्घीय सरकारसँग अपेक्षा

- ACAP को अधिकारक्षेत्र कटौती ।
- नार्पा भूमी र चामे जोड्न मर्स्याङदी नदीमाथी पक्की पुल ।
- नेपाल टेलीकमको 4G नेटवर्क ।
- दुर्गम प्रोत्साहन भत्तामा पुनरावलोकन ।
- प्रतिबन्धित क्षेत्र घोषित हटाउने ।
- प्रतिबन्धित हिमाल आरोहण खुला गर्ने ।
- विधुत केन्द्रीय प्रशारण लाइनको विस्तार ।
- नार र फु मा २ वटा प्रहरी चौकी ।

धन्यवाद ।